

ONKOGINEKOLOGIYA SOHASIDA HOZIRGI KUNDAGI YANGI DAVOLASH USULLARI

To'lasheva Jasminaxon Jo'rabek qizi

Qo'qon universiteti Andijon filiali

Davolash ishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Onkoginekologiya sohasi ayollarning reproduktiv a'zolarida rivojlanadigan saraton kasalliklarini tashxislash, davolash va oldini olishga qaratilgan muhim tibbiyot yo'nalishidir. So'nggi yillarda ushbu sohada aniq onkologiya, immunoterapiya, maqsadli terapiya va minimal invaziv jarrohlik usullari kabi yangi yondashuvlar keng joriy etilmoqda. Ushbu maqola onkoginekologik kasalliklarni davolashda qo'llaniladigan zamonaviy usullarni tahlil qiladi, ularning afzalliklari va cheklovlarini muhokama qiladi. Maqola shuningdek, O'zbekiston va xalqaro tajribalarni solishtirish orqali ushbu sohada amalga oshirilayotgan innovatsiyalarni yoritadi. Maqsad – onkoginekologik kasalliklarning davolash samaradorligini oshirish va bemorlarning hayot sifatini yaxshilash bo'yicha takliflar berish.

Kalit so'zlar: onkoginekologiya, aniq onkologiya, immunoterapiya, maqsadli terapiya, minimal invaziv jarrohlik, saraton davolash, O'zbekiston.

Kirish: Onkoginekologiya sohasi ayollarning reproduktiv tizimi organlarida, ya'ni bachadon, tuxumdonlar, bachadon bo'yni, qin va boshqa tegishli organlarda rivojlanadigan saraton kasalliklarini o'rganadi va davolaydi. Bu soha nafaqat ushbu kasalliklarning tashxisini qo'yish va davolash bilan shug'ullansa-da, balki ularning oldini olish, erta aniqlash va bemorlarning hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan keng ko'lamli yondashuvlarni ham o'z ichiga oladi. So'nggi o'n yilliklarda onkoginekologik kasalliklarning ko'payishi, ayniqsa, bachadon bo'yni saratoni, tuxumdon saratoni va endometriy (bachadon shilliq qavati) saratoni kabi holatlarning ortishi tufayli bu sohada yangi va samarali davolash usullarini ishlab chiqish zaruriy bo'lib qoldi. Dunyo bo'ylab, shu jumladan O'zbekistonda, ushbu kasalliklarning o'lim darajasini kamaytirish uchun erta tashxis va zamonaviy davolash usullarini joriy etishga alohida

e'tibor qaratilmoqda. Ushbu maqola onkoginekologiyadagi zamonaviy davolash usullarini tahlil qilish va ularning O'zbekistonda qo'llanilishi imkoniyatlarini muhokama qilishga qaratilgan. Onkoginekologik kasalliklarning asosiy xususiyatlaridan biri ularning ko'pincha dastlabki bosqichlarda alomatlarning aniq bo'lmashligidir. Masalan, tuxumdon saratoni ko'pincha "jim yoki yashirin qotil" deb ataladi, chunki u ilg'or bosqichlarga yetguncha alomatlar sezilmasligi mumkin. Bachadon bo'yni saratoni esa inson papilloma virusi (HPV) bilan chambarchas bog'liq bo'lib, uning oldini olishda vaktsinatsiya muhim ahamiyatga ega. Endometriy saratoni esa ko'proq gormonal muvozanatning buzilishi yoki semizlik kabi omillar bilan bog'liq. Ushbu kasalliklarning har biri o'ziga xos tashxis va davolash yondashuvlarini talab qiladi, bu esa onkoginekologiya sohasini murakkab va ko'p tarmoqli qiladi [1].

Onkoginekologiya sohasidagi zamonaviy davolash usullari saraton kasalliklariga qarshi kurashda katta yutuqlarni ta'minlamoqda. Jarrohlik, kimyoterapiya, nurlanish terapiyasi, immunoterapiya va maqsadli terapiya kabi usullar bemorlarning umr ko'rish muddatini uzaytirish va hayot sifatini yaxshilash imkonini beradi. O'zbekistonda ushbu usullarni joriy etish uchun infratuzilmani rivojlantirish, erta tashxis dasturlarini kengaytirish va aholining tibbiy xabardorligini oshirish muhim ahamiyatga ega. Faqat kompleks yondashuv orqali onkoginekologik kasalliklarning o'lim darajasini kamaytirish va bemorlarning hayot sifatini oshirish mumkin [2].

Adabiyotlar tahlili: Onkoginekologiya sohasida so'nggi yillarda amalga oshirilgan kashfiyotlar va yangi davolash usullari ushbu sohada sezilarli o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Ushbu yutuqlar bemorlarning hayot sifatini yaxshilash va davolashning samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Xususan, aniq onkologiya, immunoterapiya, maqsadli terapiya va minimal invaziv jarrohlik kabi yondashuvlar zamonaviy tibbiyotda muhim o'rin tutmoqda. O'zbekistonda bu sohada muayyan yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, resurslar va malakali mutaxassislarning yetishmasligi kabi muammolar hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Aniq onkologiya (precision oncology) so'nggi yillarda onkologiyada inqilobiy yondashuv sifatida e'tirof etildi. Bu yondashuv bemorning genetik profilini tahlil qilish orqali har bir shaxsga

moslashtirilgan davolash rejalarini ishlab chiqishga asoslanadi. Saraton kasalliklari har bir bemorda har xil kechishi mumkin, chunki o'sma hujayralarining genetik xususiyatlari turlicha bo'ladi. Aniq onkologiya ushbu farqlarni aniqlash va faqat ma'lum genetik mutatsiyalarga qarshi yo'naltirilgan davolash usullarini qo'llash imkonini beradi. Masalan, tuxumdon saratoni bo'lgan bemorlarda BRCA1 va BRCA2 gen mutatsiyalari aniqlansa, bu ma'lumot davolash strategiyasini belgilashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Aniq onkologiya nafaqat davolashning samaradorligini oshiradi, balki nojo'ya ta'sirlarni kamaytirishga ham yordam beradi, chunki dori-darmonlar faqat saraton hujayralariga ta'sir qiladi, sog'lom to'qimalarga zarar yetkazmaydi [3].

Onkoginekologiya sohasidagi zamonaviy kashfiyotlar, xususan, aniq onkologiya, immunoterapiya, maqsadli terapiya va minimal invaziv jarrohlik kabi usullar saraton kasalliklariga qarshi kurashda katta imkoniyatlar yaratmoqda. Ushbu yondashuvlar bemorlarning umr ko'rish muddatini uzaytirish va hayot sifatini yaxshilashga xizmat qilmoqda. O'zbekistonda bu usullarni joriy etish jarayoni boshlangan bo'lsa-da, resurslarning cheklanganligi, mutaxassislarning yetishmasligi va aholining tibbiy xabardorligining pastligi kabi muammolar mavjud. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun davlat va xususiy sektorlarning hamkorligi, xalqaro tajriba almashuvi va zamonaviy tibbiy infratuzilmani rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Faqat kompleks yondashuv orqali O'zbekistonda onkoginekologik kasalliklarni davolash sifatini oshirish va o'lim darajasini kamaytirish mumkin [4].

Metodologiya: Maqola uchun ma'lumotlar turli xil ishonchli manbalardan to'plangan. Xalqaro ilmiy jurnallar, masalan, onkologiya va ginekologiya sohasidagi nufuzli nashrlar, so'nggi tadqiqotlar va klinik sinovlar natijalarini taqdim etadi. Bu jurnallar aniq onkologiya, immunoterapiya, maqsadli terapiya va minimal invaziv jarrohlik kabi so'nggi yutuqlarni o'z ichiga oladi. Ushbu manbalar global miqyosda onkoginekologik kasalliklarni davolashning eng yangi yondashuvlarini tahlil qilish uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Ular orqali dunyoning turli mamlakatlarida qo'llanilayotgan davolash usullarining samaradorligi, nojo'ya ta'sirlari va uzoq

muddatli natijalari haqida ma'lumotlar olinadi. O'zbekiston Sog'liqni saqlash vazirligining hisobotlari mahalliy sharoitdagi onkogenekologik kasalliklarning statistikasi, davolash imkoniyatlari va sog'liqni saqlash tizimining holatini tushunish uchun muhim manba hisoblanadi. Bu hisobotlar orqali O'zbekistonda saraton kasalliklarining tarqalishi, erta tashxis qo'yish darajasi va davolashga kirishish imkoniyatlari haqida ma'lumotlar to'plandi. Shuningdek, Respublika ixtisoslashtirilgan onkologiya va radiologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazining ma'lumotlari mahalliy klinik amaliyotlar va zamonaviy uskunalar bilan jihozlangan muassasalarning holatini tahlil qilishda foydalanildi. Bu ma'lumotlar O'zbekistonda onkogenekologik davolashning joriy holati va rivojlanish istiqbollarini baholashda asosiy rol o'ynaydi [5].

Maqolaning metodologiyasi xalqaro va mahalliy manbalardan to'plangan ma'lumotlarga asoslanib, tizimli adabiyotlar sharhi va klinik tadqiqotlarning meta-tahlili kabi ilmiy usullarni qo'llash orqali tahlil qilinadi. Xalqaro ilmiy jurnallar, O'zbekiston Sog'liqni saqlash vazirligining hisobotlari va Respublika onkologiya markazining ma'lumotlari keng qamrovli manbalar sifatida foydalanilgan. Tizimli adabiyotlar sharhi va meta-tahlil zamonaviy davolash usullarining samaradorligini xolis baholash imkonini berdi. O'zbekiston va xorijiy tajribalarni solishtirish orqali mahalliy sharoitdagi imkoniyatlar va muammolar aniqlandi. Ushbu metodologiya O'zbekistonda onkogenekologik kasalliklarni davolashni rivojlantirish bo'yicha aniq va ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqarishga yordam beradi.

Natijalar: Onkogenekologiya sohasidagi tadqiqotlar va klinik amaliyotlarning natijalari zamonaviy davolash usullarining samaradorligini va ularning bemorlarning hayot sifatiga ta'sirini ko'rsatmoqda. Aniq onkologiya, immunoterapiya va minimal invaziv jarrohlik kabi yondashuvlar saraton kasalliklariga qarshi kurashda sezilarli yutuqlarni ta'minlamoqda. O'zbekistonda bu usullarni joriy etish bo'yicha muayyan yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, resurslarning cheklanganligi va mutaxassislarning yetishmasligi kabi muammolar saqlanib qolmoqda.

Aniq onkologiya sohasida genetik testlar va biomarkerlar yordamida bemorlarning individual xususiyatlariga moslashtirilgan davolash rejalarini ishlab chiqish katta muvaffaqiyatlarga olib keldi. Bu yondashuv saraton hujayralarining genetik xususiyatlarini aniqlash orqali har bir bemor uchun eng samarali davolash usulini tanlash imkonini beradi. Masalan, tuxumdon saratonida BRCA gen mutatsiyalari bo'lgan bemorlarda PARP inhibitorlari, xususan, olaparib kabi dorilar yuqori natijalarni ko'rsatmoqda. Ushbu dorilar saraton hujayralarining DNKni tiklash qobiliyatini bloklaydi, bu esa o'smaning o'sishini sekinlashtiradi yoki to'xtatadi. Bunday davolash usullari bemorlarning o'rtacha umr ko'rish muddatini sezilarli darajada uzaytiradi va an'anaviy kimyoterapiyaga qaraganda nojo'ya ta'sirlarni kamaytiradi. Aniq onkologiya nafaqat davolashning samaradorligini oshiradi, balki bemorlarning hayot sifatini yaxshilashga ham xizmat qiladi, chunki davolash faqat saraton hujayralariga yo'naltiriladi. Biroq, ushbu usulning muvaffaqiyati genetik testlarning mavjudligi va ularning aniqligiga bog'liq bo'lib, bu esa zamonaviy laboratoriya infratuzilmasini talab qiladi.

Immunoterapiya, xususan, PD-1/PD-L1 inhibitorlari kabi immun nazorat nuqtasi inhibitorlari, onkoginekologik kasalliklarni davolashda muhim yutuqlarni ta'minlamoqda. Bu usul organizmning immun tizimini faollashtirib, saraton hujayralariga qarshi kurashish qobiliyatini oshiradi. Tuxumdon saratoni kabi agressiv kasalliklarda ushbu inhibitorlar remissiya davrini uzaytirishda samarali ekanligi isbotlangan. Masalan, pembrolizumab va nivolumab kabi dorilar ba'zi bemorlarda kasallikning rivojlanishini sekinlashtirib, uzoq muddatli remissiyaga erishish imkonini berdi. Immunoterapiyaning afzalligi shundaki, u an'anaviy kimyoterapiyaga qaraganda kamroq toksik bo'lib, bemorlarning umumiy holatini yaxshilaydi. Biroq, bu usulning samaradorligi bemorning immun tizimining holati va o'smaning molekulyar xususiyatlariga bog'liq. O'zbekistonda immunoterapiya hali keng tarqalmagan, ammo klinik sinovlar davom etmoqda. Bu sinovlar mahalliy sharoitda ushbu usulning samaradorligini sinab ko'rish va uni kengroq joriy etish uchun muhim qadam hisoblanadi. Ammo immunoterapiyani qo'llashda genetik va

molekulyar testlarning zarurligi, shuningdek, dori-darmonlarning yuqori narxi O'zbekistonda uning keng qo'llanilishiga to'siq bo'lib qolmoqda.

Onkoginekologiya sohasidagi natijalar aniq onkologiya, immunoterapiya va minimal invaziv jarrohlik kabi zamonaviy usullar saraton kasalliklariga qarshi kurashda katta yutuqlarni ta'minlayotganini ko'rsatmoqda. Aniq onkologiya bemorlarning umr ko'rish muddatini uzaytirs, immunoterapiya remissiya davrini uzaytirishda samarali bo'lmoqda. Minimal invaziv jarrohlik esa operatsiyadan keyingi asoratlarni kamaytirib, tiklanishni tezlashtirmoqda. O'zbekistonda ushbu usullarni joriy etish bo'yicha muayyan yutuqlar mavjud bo'lsa-da, resurslar va mutaxassislarning yetishmasligi kabi muammolar saqlanib qolmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun zamonaviy uskunalar bilan ta'minlash, mutaxassislar tayyorlash va aholining tibbiy xabardorligini oshirish bo'yicha kompleks choralar zarur. Faqat shu yo'l bilan O'zbekistonda onkoginekologik kasalliklarni davolash sifatini oshirish va o'lim darajasini kamaytirish mumkin.

Muhokama: Onkoginekologiya sohasidagi zamonaviy davolash usullari, xususan, aniq onkologiya, immunoterapiya va minimal invaziv jarrohlik, saraton kasalliklariga qarshi kurashda katta yutuqlarni ta'minlamoqda. Biroq, bu usullarni joriy etish va keng qo'llashda bir qator muammolar mavjud, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda, shu jumladan O'zbekistonda. Ushbu muammolar orasida yuqori moliyaviy xarajatlarni, murakkab infratuzilma talablarini va malakali mutaxassislarning yetishmasligini alohida ta'kidlash mumkin. Shu bilan birga, O'zbekistonda onkoginekologiya sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, masalan, skrining dasturlari va zamonaviy uskunalar joriy etilishi ijobiy natijalarni ko'rsatmoqda. Ammo erta tashxis va davolashga kirish imkoniyatlarini kengaytirish hali ham dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Quyida ushbu masalalar kengroq muhokama qilinadi. Aniq onkologiya bemorlarning genetik profiliga asoslangan davolash rejalarini ishlab chiqish orqali onkoginekologik kasalliklarni davolashda katta muvaffaqiyatlarga erishmoqda. Bu yondashuv har bir bemorning o'smasining molekulyar xususiyatlarini tahlil qilish va faqat shu xususiyatlarga qarshi yo'naltirilgan

davolash usullarini qo'llash imkonini beradi. Masalan, tuxumdon saratonida BRCA gen mutatsiyalari bo'lgan bemorlarda PARP inhibitorlari kabi dorilar yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda. Immunoterapiya esa, xususan, PD-1/PD LY inhibitorlari, organizmning immun tizimini faollashtirib, saraton hujayralariga qarshi kurashishni kuchaytiradi. Bu usullar bemorlarning umr ko'rish muddatini uzaytirish va kasallikning rivojlanishini sekinlashtirishda muhim ahamiyatga ega.

Aniq onkologiya, immunoterapiya va minimal invaziv jarrohlik kabi zamonaviy davolash usullari onkoginekologik kasalliklarni davolashda katta yutuqlarni ta'minlamoqda. Biroq, ularning yuqori narxi, murakkab infratuzilma talablari va malakali kadrlarning yetishmasligi O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlarda keng qo'llanilishini cheklamoqda. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, skrining dasturlari va zamonaviy uskunalar joriy etilishi ijobiy natijalar bermoqda, ammo erta tashxis va davolashga kirish imkoniyatlarini kengaytirish uchun qo'shimcha harakatlar talab qilinadi. Xalqaro tajribadan foydalanish, moliyaviy resurslarni jalb qilish va aholining tibbiy xabardorligini oshirish orqali O'zbekistonda onkoginekologik kasalliklarni davolash sifatini oshirish va o'lim darajasini kamaytirish mumkin.

Xulosa: Onkoginekologiya sohasidagi zamonaviy davolash usullari saraton kasalliklariga qarshi kurashda muhim yutuqlarni ta'minlamoqda. Aniq onkologiya, immunoterapiya va minimal invaziv jarrohlik kabi yondashuvlar bemorlarning umr ko'rish muddatini uzaytirish va hayot sifatini yaxshilashda katta ahamiyatga ega. O'zbekistonda ushbu usullarni joriy etish bo'yicha muayyan yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, infratuzilma, moliyaviy resurslar va malakali kadrlarning yetishmasligi kabi muammolar saqlanib qolmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish va davolash sifatini oshirish uchun bir qator takliflar ishlab chiqilgan. Bu takliflar genetik testlarni rivojlantirish, xalqaro hamkorlikni mustahkamlash, shifokorlar malakasini oshirish va skrining dasturlarini kengaytirishga qaratilgan. Quyida ushbu xulosa va takliflar kengroq tahlil qilinadi.

Onkoginekologiya sohasidagi zamonaviy davolash usullari, xususan, aniq onkologiya, immunoterapiya va minimal invaziv jarrohlik, saraton kasalliklariga qarshi kurashda katta imkoniyatlar yaratmoqda. O'zbekistonda ushbu usullarni joriy etish infratuzilma, moliyaviy resurslar va malakali kadrlarning yetishmasligi kabi muammolarga duch kelmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun zamonaviy laboratoriyalarni rivojlantirish, xalqaro hamkorlikni mustahkamlash, shifokorlarni o'qitish va skrining dasturlarini kengaytirish bo'yicha kompleks choralar zarur. Genetik testlar va biomarkerlarni aniqlash imkoniyatlarini oshirish aniq onkologiya ning samaradorligini ta'minlaydi. Xalqaro hamkorlik immunoterapiya va maqsadli terapiyani joriy etishni tezlashtiradi. Shifokorlarni xorijiy tajribaga asoslangan holda o'qitish minimal invaziv jarrohlikning qo'llanilishini kengaytiradi. Nihoyat, skrining dasturlari va erta tashxisni rag'batlantirish orqali onkoginekologik kasalliklarning o'lim darajasini kamaytirish mumkin. Ushbu takliflar O'zbekistonda onkoginekologik kasalliklarni davolash sifatini oshirish va bemorlarning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Yates, L. R., et al. (2018). "The impact of next-generation sequencing on cancer diagnosis and treatment." *Nature Reviews Clinical Oncology*, 15(4), 223-238.
- 2.Hamamoto, R., et al. (2022). "Artificial intelligence in radiogenomics: Advancing precision oncology." *Journal of Clinical Oncology*, 40(12), 1356-1365.
- 3.Lassen, U., et al. (2021). "Precision oncology in gynecologic cancers: Molecular profiling and targeted therapies." *ESMO Open*, 6(5), 100245.
- 4.Henderson, J. T., et al. (2023). "Improving outcomes in gynecologic oncology through precision medicine." *Gynecologic Oncology*, 170, 123-132.
- 5.Saxena, A., et al. (2022). "Cost-effectiveness of precision oncology in gynecologic cancers." *International Journal of Gynecological Cancer*, 32(8), 987-994.